HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בצבו נפשיה. ברצון עצמו: **נקטלא אזיל.** ליסא עונש חטא שמא ישגה בדין ועל עצמו אמר כן: **ולבו ביטיה ליה הוא עביד.** בכל זה לא יעשה צורכי בימו ולא ישתכר כלום בדבר: **ונואי שפטא ביאסא.** שיעוד ויכנס לבימו בלא חטא כיליאה: **אמבוהא.** גדולי בני אדם הולכין אחריו לכבודו: **אם יעלה לשמים שיאו וגו' סופו לגללו לגלא יאבד.** וכל זה אמר שלא תזוח דעתו: **מכפפי ליה.** זקן היה ומושאין אותו באלנקי בכתפיהם בבית המדרש שלא להטריח את הציבור לקום מפניו: **שנאמר הנוטרים.** אלמא אף הן היו רואיין ליסרף ונותרו: **אין חטא בא על ידו.** הקב"ה מדחה מפניו את העבירה שלא תבא לידו: **כי לא תעזוב נפשי.** למדנו שהקב"ה מועב את המטא מלהכשילו: **עשוק בדם נפש.** המוזיב בנפש שאבדה על ידו: **אל יאמרו בו.** שלא יפול אלא מגיעין אותו ויפול בבור בגיהנם: **לדרך הוגה.** דכיון דחטא תרי זימני שוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה לפי שהעבירה דומה עליו היתר: **לימא דלא כרבי.** דאמר לעיל אפי' לא עשה תשובה מכפר: **אגב שאני.** מאחר שעליו הוא סומך לחטוא אינו מכפר: **והכתיב ופללו אלהים.** וקא סלקא דעתך דפללו לשון תפלה ופיום הוא שהקב"ה מפללו ומפייסו ומכפר לו: **מאן אלהים דיין.** והאי ופללו לשון ונתן בפלילים (שמות כא) הדיין יפטור ביניהם: **אי הכי.** דפללו דקרא לשון משפט ניהו אימא סיפא מי יתפלל לו מי שיפטנו בשביל המקום וכי אין שלוחין הרבה למקום ליפרע הימנו: **הכי קאמר.** הכי נמי דפילול דקרא לשון פיום הוא והכי קאמר אם יחטא אים לאים ופללו לחביריו וביניהו האלהים ימחול לו: **ואם לה' יחטא איש מי יתפלל בעדו.** אם אינו שב מעבירות שבידו כך היה עני הכהן מוכיח את בניו שיטובו מרעתם: **בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך.** בשביל זר לערבו בממון או אם עוקשת באמרי פיך שהקנטתו בדבריה עשה זאת והגלל כי בא בכף רעך על עסקי ממון: **לך התרפס.** יל ופרע לו ועל מוקש אמרי פיך אם הקנטתו רהב רעיך הרבה רעיס לבקש הימנו מחילה. רעיך בתרא דקרא אלא כתיב לפי שהוא לשון רביס: **בשלש שורות.** שלש פעמים יפייסוהו בשלשה אנשים בכל פעם שנאמר יסור לשון שורה ואין שורה פחותה משלשה בני אדם פ': **תעלמי.** הרי פעם אחת ויסר העותי הרי שתים ולא שוה לי הרי שלשה: **אנא שא נא ועתה שא נא.** אין נא אלא לשון בקשה: **הוה ליה מילתא לר' אבא בהדיה.** ר' אבא היה לו להתרעם על ר' ירמיה שחטא לו אזל ר' ירמיה אימיב אדשא דר' אבא: **זרזיפי דמיא.** המזח טיפי שופכין שהיתה השפחה שופכת וזרזיפי טיפין ודומה לו כרביביס זרזיף ארץ בספר תהלים (עב): **ממליא נפשיה.** לפני מי שחטא לו אולי יבקש ממנו מחילה ויימחול לו: **חליף ותני.** עובר ושונה ומשלש פעמים רבות: **בהדי עבחא.** הטבח חטא לו: **קאזיל אבא.** רביה: **למקטל נפשיה.** עכשיו הוא מעניש למות: **תבר רישא.** משבר עצמות ראש של בהמה: **נקוביה.** בגרגרתו: **סידרא.** פרשת מקרא של נביאים או של כתובים: אתא

הרבים אין חטא בא על ידו [8]וכל המחטיא את הרבים כמעט[9] אין מספיקין בידו לעשות תשובה כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו מ"ט [10]כדי שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בגן עדן שנאמר [7]כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה שלא יהא הוא בגן עדן ותלמידיו בגיהנם שנאמר [8]אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו: האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אחטא ואשוב: למה לי למימר אחטא ואשוב אחטא ואשוב תרי זימני כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב [11]כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כהיתר: אחטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר: לימא מתני' דלא כרבי דתניא [12]רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום"כ מכפר אפילו תימא רבי אגב שאני: עבירות שבין אדם למקום וכו': רמי ליה רב יוסף בר חבו לרבי אבהו (ג) עבירות שבין אדם לחבירו אין יום"כ מכפר והא כתיב [9]אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים מאן אלהים דיינא אי הכי אימא סיפא ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו הכי קאמר אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים ימחול לו ואם לה' יחטא איש מי יתפלל בעדו תשובה ומעשים טובים [10]אמר ר' יצחק [2]כל המקניט את חבירו אפילו בדברים צריך לפייסו שנאמר [10]בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעיך [3]אם ממון (ג) יש בידך התר לו פסת יד ואם לאו הרבה עליו ריעים [4](ואמר) רב חסדא [5]וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם שנאמר [11]ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי [6](ואמר) ר' יוסי בר חנינא [7]כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים שנאמר [12]אנא שא נא ועתה שא נא [8]ואם מת מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו ואומר חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני שחבלתי בו ר' ירמיה הוה ליה מילתא לר' אבא בהדיה אזל [9] איתיב אדשא דר' אבא בהדי דשדיא אמתיה מיא מטא זרזיפי דמיא ארישא אמר עשאוני כאשפה קרא אנפשיה [13]מאשפות ירים אביון [10]שמע ר' אבא ונפיק לאפיה אמר ליה השתא צריכנא למיפק אדעתך דכתיב לך התרפס ורהב רעיך ר' זירא כי הוה ליה מילתא בהדי אניש הוה חליף ותני לקמיה וממציא ליה כי היכי דניתי וניפוק ליה מדעתיה רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא לא אתא לקמיה במעלי יומא דכפורי אמר איהו איזיל אנא לפיוסי ליה פגע ביה רב הונא אמר ליה להיכא קא אזיל מר אמר ליה לפיוסי לפלניא אמר אזיל [10]אבא למיקטל נפשא אזל וקם עילויה הוה יתיב וקא פלי רישא דלי עיניה וחזייה אמר ליה אבא את זיל לית לי מילתא בהדך בהדי דקא פלי רישא אישתמיט גרמא ומחייה בקועיה וקטליה רב הוה פסיק סידרא קמיה דרבי עייל

אלהי ישראל ולפלוני זה שחבלתיו. ירושלמי שעיר המשתלח מכפר ביום הכפורים מיד, ואם אין שעיר, יום הכפורים מכפר עם חשיכה. ואוקומה כגון שאבד ונתנו דעתן להביא אחר ולא מצאו. ר' יוסי (בן יוסי) [בי ר' בון] בעי ואין הקב"ה רואה את הנולד ויכפר מיד. שמואל אמר הדין דחטי על חבריה צריך מימר ליה סרחית עלך. אין קבליה הא יאות, ואי לא, מייתי בני נש ומפיים ליה קומייהו, כדכתיב ישור על אנשים, יעשה שורה של אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי וגו'. ואם עשה כן עליו הכתוב אומר פדה נפשו מעבור בשחת וחיתו באור תראה. ואין מת צריך מיזל מיפייסיה בקבריה ומימר ליה סרחית עלך. ר' ירמיה הוה ליה לר' אבא מלתא בהדיה, אזיל יתיב אדשא, נפקא אמתיה למישדא עפר בקיקילתא. אמר עשאוני כאשפה תוב לא מיחייבנא, קם למיזל, נפק רבא בתריה, חזייה ר' ירמיה א"ל קום אדוכתיך, עלי רמיא לפיוסך, שנאמר לך התרפס ורהב רעיך. ר' זירא כי הוה לאיניש בהדיה מילתא, הוה חליף ואתי קמיה כי היכי דנשתעי בהדיה. **רב** הוה ליה מילתא בהדיה ההוא טבחא, כולי שתא לא אתא לגביה, במעלי דכיפורי אמר רב אזיל אנא למיפייסיה כו'.

תורה אור השלם

1. אם יַעֲלֶה לַשָּׁמַיִם שִׂיאוּ וְרֹאשׁוֹ לָעָב יַגִּיעַ: איוב כ ו 2. כִּי לֹא לְעוֹלָם חִסֶּן וְאִם גָּזַר לְדוֹר וָדוֹר: משלי כז כד 3. שֹׁאֵת פְּנֵי רָשָׁע לֹא טוֹב לְהַטּוֹת צַדִּיק בַּמִּשְׁפָּט: משלי יח ה 4. הֲרָאִיתָ כִּי נִכְנַע אַחְאָב מִלְּפָנָי יַעַן כִּי נִכְנַע מִפָּנָי לֹא אָבִיא הָרָעָה בִּימֵי בְנוֹ אביא בימי בנו אָבִיא הָרָעָה עַל בֵּיתוֹ: מלכים א כא כט 5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תְבִיאוּ אֶת הַקָּהָל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם: במדבר כ יב 6. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְיָ וְאֲכֻלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: ויקרא י יב 7. כִּי לֹא תַעֲזֹב נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל לֹא תִתֵּן חֲסִידְךָ לִרְאוֹת שָׁחַת: תהלים טז י 8. אָדָם עָשֹׁק בְּדַם נָפֶשׁ עַד בּוֹר יָנוּס אַל יִתְמְכוּ בוֹ: משלי כח יז 9. אם יֶחֱטָא אִישׁ לְאִישׁ וּפִלְלוֹ אֱלֹהִים וְאִם לַיְיָ יֶחֱטָא אִישׁ מִי יִתְפַּלֵּל לוֹ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקול אֲבִיהֶם כִּי חָפֵץ יְיָ לַהֲמִיתָם: שמואל א ב כה 10. בְּנִי אִם עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ: נוֹקַשְׁתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ: עֲשֵׂה זֹאת אפוא אָפוֹא בְּנִי וְהִנָּצֵל כִּי בָאתָ בְכַף רֵעֶךָ לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ: משלי ו א-ג 11. יָשֹׁר עַל אֲנָשִׁים וַיֹּאמַר חָטָאתִי וְיָשֶׁר הֶעֱוֵיתִי וְלֹא שָׁוָה לִי: איוב לג כז 12. כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אָנָּא שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחֶיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיֵּבְךְּ יוֹסֵף בְּדַבְּרָם אֵלָיו: בראשית נ יז 13. מִקִּימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: תהלים קיג ז

ג) [ע"י סנהדרין ז: דרש אמר לתך מלמא], **ד)** [ע"י סנהדרין סב פיתם מר זוטרא מסיקלא], **ה)** [ל"ל מפני], **ד)** [בע"י הביא גם כאן מלא טוב לדרוש לפניו ולאחריו], **ס)** שבת נה:, **ו)** [אבות פ"ה מי"ח מוסף פ"ד מי"ח סוטה מז. סנהדרין קז: עי' תוס' יומות קט: ד"ה מהו לתימא], **ז)** [בס"א ליתא כמעט], **ח)** [מוספתא פ"ד הי"ח], **ט)** [לעיל פו: ע"ב וש"נ], **י)** [בערי פה: וש"נ], **כ)** [בר"ף וברא"ש הרבה שטיס במימרות אלה:], **ל)** [ב"מ קטו. ב"ב קנג:], **מ)** [ל"ל אמרן], **נ)** [ל"ל אמרן], **ס)** עי' בע"ר, **ע)** עי' תוס' חולין לח. ד"ה איסטרינך, **פ)** [בילה יד:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא טוב לו לאתאב שנשא הקב"ה לו פנים כו' טוב לסם לצדיקים שאין נושא לסם הקב"ה פנים בעוה"ז טוב לו למשה ולאהרן שלא נשא הקב"ה להם פנים כו' לא הגיע זמנכם ליפטר כו' שהן זוכין לעצמן אלא שמזכין כו' כל הדורות הרבה בנים היו לו: **(ב)** שם רב יוסף בר חנו לר' אבהו תנן עבירות כו' אין יום"כ מכפר עד שירצה את חבירו והא כתיב כו' מי יתפלל לו אלא הכי קאמר: **(ג)** שם אם ממון יש לו ביקר המר: **(ד)** שם מילתא לר' אבא בהדיה אזל ויתיב אדשא דר' אבא (בהדי דשדיא מתמיה מיא) תא"מ וכ"כ ס"ג נפקא אמתיה ושדיא לה בנושא מיא אקיקילתה מטו כו' ונפיק לאפיה (אמר ליה השתא צריכנא למיפק מדעתך דכתיב) תא"מ וכ"כ ס"ג אדהכי הדר ר' ירמיה אפיה ואתא בתריה א"ל לא צריכת השתא עלי רמו דכתיב כו':

תוס' ישנים

כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. ותע"ג אמר למד לר' מאיר ולא לתרבות רעה [מגיגה טו, ב], ומתרץ נמי בינמות בפ' בית שמאי [קנו, ב] גבי מוקצ עצמו בדבר הלכה לא צריכה דאזיל ונמר לאמריני ואזלי ועבדי מהו דתימא אית ליה אגרא לדידיה קמ"ל, התם מיירי שמתחילה רע הוא כגון אמר שהיה רע מתחילתו כדאמרינן [מגיגה שם] ספרי מינין היו (לו) טשרין מחיקו, ומתרץ התם כל עמר דנחית ליורה סליק כו', אבל היכא שהוא טוב מתחילתו שוב אין חטא בא על ידו. **השתא עילאי רמי** לכתיב לך התרפס וגו'. שמעתה בייסתין כיון דשדו (כי טשא) [נ"ניופא] עליו ובייסתיך, ומתחילה חטא לו ר' ירמיה. **קאזיל אבא למיקטל נפשא.** תימה לר' לפירוש הערוך [ע' אבא] שפירש כי רב היה שמו אבא כדאמרינן [חולין קלו, ב] מאן ריש סדרא בגבל אבא תריסא ובני בגל קרלאוה רב מפני כבודו כמו רבי יהודה הנשיא שקרלאוהו רבי, ומה שהקשיל בחולין על מה שקרלאוהו אבא תריסא [וזהו לפי שקרלאו] בשמו, ומשמע מהכא דהיה קורהו אבא כמו שמלינו בכמה מקומות אמר אבא הכי, אבל רב הונא דהכא שהיה תלמידו גמור, היקר היה קורהו בשמו, והא אמרינן [סנהדרין ק, א] מפני מה נענש גחזי מפני שקרא את רבו בשמו. וי"ל דשמא הוה [שם] אבא דרך כבוד כמו אבי [אבי לכבד ישראל] קורהו קן. מ"ר.

צו א מיי' פ"ד מהלכות תשובה הלכה ח:

צז ב ג ד מיי' פ"ג מהל' תשובה הלכה ט סמג עשין עז טוש"ע או"ח סי' תרו סעיף ח:

צח ה מיי' שם הל"ח טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

שאת פני רשע לא טוב, אינו טוב לאתאב שנשאו לו פנים בעולם הזה שנאמר הראית כי נכנע אחאב מפני, אוי להם לרשעים שחבין לבניהם ולבני בניהם כו'. **להטות** צדיק במשפט, טוב לצדיקים שאין נושאין להם פנים בעולם הזה. יען לא האמנתם בי להקדישני, הא האמנתם בי עדיין (ש)לא הגיע זמנכם להפטר, אשריהם לצדיקים שזוכין לעצמן ולבניהם ולבני בניהם. הרבה בנים היו לו לאהרן שראויין להשרף כנדב ואביהוא שנאמר הנותרים, אלא זכות אבות הגינה בעדיהן. **כל** המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה כדי שלא יהא בגן עדן ותלמידיו בגיהנם, שנאמר אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו. **כל** המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידו בגן עדן, שנאמר כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת. האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה, אחטא ואשוב תרי זימני, ש"מ הא דרב הונא דאמר כל העובר עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, אין מספיקין בידו לשוב. **אחטא ויום הכפורים [מכפר]**, פירוש האומר אחטא כי יום הכפורים מכפר, אפי' לר' דאמר יום הכפורים מכפר אפילו לא עשה תשובה, כל כי האי גוונא אין יום הכפורים מכפר. **עבירות** שבין אדם למקום יום כפורים מכפר עם התשובה, שנאמר ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו, תשובה ומעשים טובים. אבל ריבות שבין אדם לחבירו אין יום כפורים מכפר עד שירצה את חברו, שנאמר אם יחטא איש לאיש ופיללו וגו' כלומר ריצהו, אלהים ימחול לו. א"ר יצחק המקניט את חבירו אפילו בדברים צריך לפייסו, וכל שכן אם יש לו חבירת ממון, שנאמר בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך אם ממון ערבת לו לך התרפס, כלומר לך התר פיסת ידך ושלם לו. ואם לאו [אלא] נוקשת באמרי פיך והקנטתו, ורהב רעיך, הרבה עליו רעים ופיוסים, אמר רב חסדא ובשלש שורות של שלשה בני אדם, שנאמר ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי וגו'. וא"ר יוסי בר' חנינה המבקש מחילה מחבירו אינו חייב יותר מג' פעמים, שנאמר אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם וגו' ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי אביך וכו'. ואם מת צריך להוליך י' בני אדם על קברו ויאמר חטאתי לה'